

'Baerne'

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne"

23e jaargang nr. 1 - maart 1999

Conimex

De Oosterse keuken thuis.

Slamat Makan – Smakelijk Eten.

Historische Kring Baerne

Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377

Voorzitter

J.G. v.d. Kraats
Torenlaan 34
3743 HH Baarn
tel. (035) 5421000

Algemeen Secretaris

L. Teekman
Kerkstraat 43
3741 AJ Baarn
tel. (035) 5430200

Penningmeester

I. Huls-Brandsma
Wittelaan 8
3743 CP Baarn
tel. (035) 5422974

Overige bestuursleden

P.H. Feitz
(035) 5414794
T. Kruidenier
(035) 5417860

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

Werkgroep Omgevingseducatie

Y. v.d. Akker - v. Laar
Gerard Doulaan 4
3741 RH Baarn
tel. (035) 5417560

Werkgroep Oudheidkamer

R.J.E. Luikinga-Geijtenbeek
Klaproosstraat 15
3742 RA Baarn
tel. (035) 5415724

Werkgroep 'Baerne'

T. Biemans
Sophialaan 13
3743 CT Baarn
tel. (035) 5422951

Redactie Baerne

T. Biemans
H. Bronkhorst
J. Kruidenier
L.J. Stomp

Ledenadministratie

N. Kuyt-Smit
v. Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065

Bezoekadres en bezoektijden Oudheidkamer

Burgemeester Penstraat tussen
nr.2 en 4. Open op maandagen
van 10 tot 12 uur en van 20 tot
22 uur, maar **niet** op de eerste
maandagavond van de maand
en **niet** op maandagavond in de
maanden juli en augustus.

Contributie

Minimaal f 25,- per jaar voor het
individuele lidmaatschap.

Minimaal f 35,- per jaar voor een
echtpaar of twee samen-
wonenden.

Minimaal f 12,50 per jaar voor
het jeugdlidmaatschap (14 tot
en met 18 jaar).

Bankrek.nr.: 30.47.28.292

Postbankrek.nr.: 41.92.133

Losse verkoop "Baerne": f 5,50
verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit en
Boekhandel Den Boer,
Laanstraat 69, Baarn

Niets uit deze uitgave mag
worden vervoelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke
toestemming van de redactie.
Het tijdschrift 'Baerne' komt mede tot stand
door Drukkerij Bakker Baarn.

INHOUD

In memoriam

De "Parkgarage" aan de Amaliaalaan

Peter Wilhelm Janssen

Poppen

Verenigingsnieuws

Programma

pag.

2

3

10

16

19

23

MR. C. C. M. COLLARD, EEN INSPIRERENDE VOORZITTER VAN DE HISTORISCHE KRING BAERNE

Mr. C. C. M. Collard (1912 - 1998), oprichter en eerste voorzitter van de Historische Kring Baerne

Mr. C. C. M. Collard, die op 23 december 1998, op 86-jarige leeftijd, is overleden, heeft in de Historische Kring Baerne een onvergetelijke indruk achtergelaten. Als oprichter en eerste voorzitter heeft hij, met anderen, de basis gelegd voor de Kring, zoals die nu is, een bloeiende vereniging.

Onder zijn bezielende en inspirerende leiding is er veel tot stand gekomen. Met zijn wijs en minzaam optreden wist hij van de Kring een hecht gezelschap te maken van mensen die zich enthousiast met de geschiedenis van Baarn gingen bezighouden.

Als voorzitter van het Baarnse comité voor de herdenking van honderd jaar spoorlijn in 1974 nam hij, met andere geïnteresseerden, in dat jaar, het initiatief tot het oprichten van een plaatselijke historische vereniging.

Chris Collard was een man met een grote eruditie. Hij had een diepgaande kennis van de algemene en vaderlandse geschiedenis, zodat hij de geschiedenis van Baarn in een breder historisch kader kon zien. Zo heeft hij er voor gezorgd, dat in de statuten van de Kring als doelstelling werd opgenomen, dat niet alleen de belangstelling zou worden bevorderd voor de geschiedenis van Baarn, maar ook voor geschiedenis in algemene zin.

Hij vond het belangrijk te weten, wat Baarnse mensen vroeger tot stand hadden gebracht, vooral waar Baarnaars een rol hadden gespeeld in de geschiedenis van de Provincie Utrecht of zelfs in de vaderlandse geschiedenis.

Het was geheel in de geest van Collard, dat de Kring niet alleen voordrachten aanbod over de eigen dorpsgeschiedenis, maar ook over onderwerpen als de Goudse Glazen en de Abdij van Elten. Zelf hield hij boeiende lezingen over Marie-Antoinette en over Belle van Zuylen.

Collard was een echte jurist, met grote belangstelling voor rechtsfilosofie, en zo ijverde hij voor de handhaving van waarden en normen. Een van die waarden die hem na aan het hart lag, was de bescherming van ons cultureel erfgoed, in het bijzonder het behoud van het unieke karakter van ons dorp. Om die zorg voor het aardige en speciale karakter van Baarn te onderbouwen vond hij historisch besef noodzakelijk. Dat historisch besef heeft hij bij ons aangewakkerd.

Chris Collard was niet alleen een erudiet en intelligent persoon, maar vooral ook een

man met een grote uitstraling. Met dat charisma was hij een bindend element in onze Kring. Om die reden is hij twee keer voorzitter geweest. In zijn eerste periode als voorzitter had men hem zó leren waarderen, dat de Kring hem later vroeg nóg eens de leiding op zich te nemen, om een gezagscrisis op te lossen. Zo kwam de vereniging met Collard als voorzitter weer in het goede spoor. De ledenvergadering van de Baarnse Historische Kring heeft mr. C. C. M. Collard, om zijn grote verdiensten, indertijd benoemd tot erevoorzitter. Hij blijft in onze herinnering.

Hans Bronkhorst

DE 'PARKGARAGE' AAN DE AMALIALAAN

Ik sprak met Karel Jansen over de geschiedenis van de 'Parkgarage'.

Grootvader Jansen, geboren in Ede, was koetsier in dienst bij de fam. Jhr. Van Asch van Wijk wonende op een buiten in Oldenbroek. De familie verhuisde naar Baarn en ging wonen in 't huis met 't torentje op de hoek van de Van Heutszlaan en de Middenlaan (nu Julianalaan). De Middenlaan liep recht op 't Badhotel aan.

Achter het huis woonde grootvader in 't koetshuis. Als koetsier droeg hij een soort uniform, bestaande uit witte kousen met gesp en een fluwelen broek, een soort velours. Die broeken kreeg mijn moeder weleens en die maakte daar dan korte broeken van voor mij. Daar ging ik dan mee naar de Hervormde school.

Toen ik eens niet in het gareel liep, tilde 't Hoofd, Piet de Jong, mij op en veegde met m'n achterwerk het bord schoon.

Het was in de tijd van de opkomst van de automobiel, voor de aanschaf waarvan men zeer welgesteld moest zijn. Familie Van Asch van Wijk ging dus over van de koetsen op de automobiel, die toen nog carbidlantaarns hadden als verlichting.

Toen de familie uit Baarn vertrok, mocht grootvader één auto houden en dat was 't begin van 't garagebedrijf.

Achterlangs 't kleuterhuis 'Trein 8.15', ook wel genoemd 't 'Tehuis voor de Amsterdamse bleekneusjes', liep een soort bospad naar een huis dat net niet aan de Prins Bernhardlaan lag. Daar is grootvader alléén met z'n garagebedrijf begonnen. Het lag toen buiten het centrum van Baarn.

Aan het stationsplein, begin Amalialaan, stond de villa van Dr. Frederiks, keel-, neus- en oorarts. Later zat in deze villa een dependance van het 'Baarnsch Lyceum' waar de prinsesjes op school zaten. Daarnaast stond de villa van Pension Bakker.

Toen grootvader daar eens moest zijn hoorde hij van iemand, dat Ambrosius van de stalhouderij aan de overkant, er mee ophield. Of dat niets voor hem was om over te nemen?

En zo gebeurde het dat grootvader z'n bedrijf verplaatste naar de Amaliaaan. Hij nam 't bedrijf van Ambrosius over, maar blijkens een kwitantie van de Gebr. Schoff, hebben deze er vóór grootvader Jansen, nog een tijdje een stalhouderij en een auto- verhuurbedrijf gehad.

Wanneer de Gebr. Schoff verhuisden is niet bekend. De kwitantie is van mei 1927 dus na die tijd begon grootvader er zijn nieuwe garagebedrijf, die hij 'PARKGARAGE' noemde. Immers in 't welgesteld 'Park' van Baarn woonden de meeste rijtuigen- en automobielbezitters.

Ambrosius was destijds begonnen in de twee stallen van 't hotel van de Dames Zeiler. Die had-ie gehuurd en later was op één van de stallen een verdieping gebouwd, waar weer later mijn grootouders in woonden. Ze konden goed leven van de welgestelde koetsen- en autobezitters. Op 't laatst had hij 14 chauffeurs in dienst, want hij verkocht niet alleen, maar verhuurde ook auto's mèt chauffeur.

Het komt ook omdat de rijken zich een eigen uitgaansgelegenheid verschaffen voor de schone Kunsten. Zo werd 'Muis Sacrum' gesticht en met een toneelvoorstelling geopend in 1927.

Gebr. Schoff - Baarn

Eemnesserweg 8 – Telefoon 120

Stalhouderij

**De netste bedloning
Speciaal ook van
Trouwpartijen**

Verhuizingen

**Naar en van alle
plaatsen het
Goedkoopste adres**

Pensionstalling, Levering van Complete Equipages

per week, per maand of per jaar.

FIRMA GEBR. SCHOFF - BAARN
 TELEFOON 120 - AMALIALAAN 9-11 - TELEFOON 120
 STALHOUDERIJ EN VERHUIZINGEN
 VERHUUR VAN LUXE AUTOMOBIELEN
 PENSION-STALLING

BAARN, Mei 1924

NOTA VOOR

Den Weled. Heer Schouten te Soestdijk

VAN GEBR. SCHOFF

<i>27 April Coupé 2 p. 5 Land 2 p. 20 aan Huisw. 1 p. 20 aan 1 p. 20 aan 1 p. 20 aan</i>	<i>72.00</i>
<i>Somma</i>	<i>72.00</i>

De nota is voor Den Weled. Heer Schouten te Soestdijk. Hij was op 27 April '27 getrouwd in een Coupé landauer voor 5 personen getrokken door twee paarden 'volgens opgaa'.

Dat kostte hem de Somma van f 72.00 en een dubbeltje (voor het zegel).

Vóór de stalhouderij van Schoff, zat er de stalhouderij van Ambrosius, op 't zelfde adres.

Zij lieten zich daar voorrijden door hun chauffeurs in uniform met pet en lederen beenkappen. Omdat de zaak zich uitbreidde kwam later A. van de Hoef als monteur bij hem in dienst. Later werd 't z'n compagnon. Grootvader stopte met de garage in 1938 en Van de Hoef ging alleen door.

Mijn ouders trouwden in 1924 en mijn vader dacht, dan krijg ik van mijn vader (grootvader) wel een auto om mee naar 't stadhuis te rijden. Dat was natuurlijk voor die tijd héél modern, want iedereen trouwde toen nog in koetsjes. Maar oma stak een spaak in 't wiel. Ze wilde niet in auto's. Ze werd uiteindelijk bepraat door de broer van de bruid, mijn moeder dus. Mijn vader was bij Messing in dienst als chauffeur. Toen grootvader de 'Parkgarage' begon aan de Amalialaan en zich

De 2 garages achter villa De Waal aan de Beaufortlaan/ Wald.Pyrmontlaan. Vader naast de Minerva, eind 20er jaren.

De stalhouderij van Ambrosius voor pensionstalling en koetsenverhuur, nog geen automobielen.

in Baarn vestigde, was hij dus concurrent van Messing. De Pr. Bernhardlaan was immers buiten Baarn en daar had Messing geen last van Jansen. Vader moest toen bij Messing weg, 'Ga jij maar bij je vader werken! 'k heb last van je vader als concurrent'. Dat gebeurde in 1925. Vader reed bij Messing heel veel met De Waal, een welgestelde textielgroothandelaar uit Amsterdam. Nu de 'Hij' winkels. Hij huurde bij Messing auto's en zei tegen vader: 'Kom maar bij mij in dienst als vaste chauffeur'. De Waal woonde op de splitsing van de Beaufortlaan en de Waldeck Pymontlaan en liet toen achter z'n villa twee garages bouwen voor twee auto's, een Cadillac en een Minerva.

Daar reed vader dus mee. Hij kreeg een behoorlijk salaris zodat ik naar de technische school kon. Hij is er jaren geweest.

Ik herinner me nog dat ik op een zondagmorgen met grootvader en vader mee mocht in de auto. We gingen richting Soesterberg. Bij een scherpe bocht even voorbij 'Zonnegloren' lag een bij grootvader gehuurde auto uitgebrand naast de weg. Hij was uit de bocht gevlogen. We hebben 't wrak uitgebreid bekeken.

Er werd goed verdiend aan de stal-klienten en zo bouwde grootvader zijn bedrijf uit

Grootvader, de chauffeur met pet, voor de Minerva met open kap. De auto staat voor de 'Parkgarage'. Erachter staan grootmoeder, werkplaatspersoneel en een chauffeur de heer Nobels. Links van de auto op de schutting: Het Michelin-bandenmannetje en reclame voor 'Varta-accu's'. Let op de benzinepomp.

met auto's die verhuurd werden met chauffeur. Er werd ook taxigereden. Bekende automerken waren Minerva, Cadillac, Lasalle en Ford natuurlijk. De Minerva had houten spaakwielen. Tussen chauffeur en passagiers zat glas. Door een telefoontje kon je met de chauffeur spreken.

Bij de benzinepomp moest je met een zwengel aan de zijkant de benzine oppompen in twee kijkglazen van twintig liter elk. Door onder 't kijkglas een klepje te openen liep de benzine via de slang de tank van de auto in.

Waar nu Wim Hogeveen zit en daarvoor Verdegaal, had je vroeger Van Herwaarden, begrafenisondernemer. Een verbouwde lijkwagen, een Minerva met magneet-ontsteking, stond in onze garage. Alleen Bernard van Kouterik, chef-monteur, kon er mee rijden. Als Van Herwaarden belde, moest hij voorrijden. Ik heb nog in de 'Parkgarage'

Eind 1920 begin 30er jaren.

Voor de werkplaats van garage Messing aan de Laanstraat staan 6 auto's, Cadillacs, Chryslers en Studebakers, met hun chauffeurs: de zesde man van links was Herman Jansen, de vader van Karel. Op de hoek van de Laanstraat en de Brink bevond zich de Showroom van Messing. Later garage Haring. Tussen de werkplaats en de showroom had je 't wolwinkeltje van mevrouw Van der Berg.

gewerkt, en ook bij Messing en Lettenmeijer; in de werkplaats maar ook als trouw- en ambulance chauffeur.

Nadat de gebroeders Schoff hun bedrijf aan de Amaliaaan 9-11 hadden overgedaan aan grootvader Jansen, werd Frans chauffeur bij Messing. Z'n broer begon een stalhouderij annex koetsenverhuur aan de Eemnesserweg.

Na de oorlog, toen de Koninklijke familie uit Canada terugkwam, stond er een mengelmoes van auto's in de garage. 't Waren in beslag genomen auto's van N.S.B.-ers en andere mensen die fout waren geweest in de oorlog.

Er stonden regelmatig Bentley's, een Maibach, Packard's, een Lincoln Zéphyr, Studebakers en Chryslers. Die werden gereden door militairen van de Pr. Irene Brigade, een legeronderdeel van Pr. Bernhard.

Na mijn diensttijd ben ik even bij Lettenmeijer in dienst geweest. Via een tip van iemand kwam ik als chauffeur in dienst bij Seijmonsbergen in Baarn. Zij hadden een scheepswerf in Amsterdam, Oostenburg. Ik ben er 10 jaar geweest, waarna ik overgenomen werd door Bram Wijsmuller. Dat was in 1960 en steeds als zij een beroep op mij doen, ben ik er.

Zo werd in de 20er jaren het garagebedrijf Jansen opgebouwd met luxe auto's voor de verhuur alsook een taxibedrijf.

Half september 1991 moest het bedrijf weg uit de Amaliaaan. Het werd overgeplaatst naar de Drie Eiken, waar 't nu de Volvo garage heet. Het gebouw, de verbouwde stallen van Hotel Zeiler, werd gesloopt en er staat nu een modern kantoorgebouw.

B. Stomp

PETER WILHELM JANSSEN (1821-1903)

Peter Wilhelm Janssen

Na Reinhard Scheerenberg moeten vader Peter Wilhelm en vooral zoon August Janssen genoemd worden als de bewoners van ons dorp, die waarschijnlijk het belangrijkste zijn geweest voor de ontwikkeling ervan.

P.W. Janssen werd als oprichter en directeur van de Deli-Maatschappij een zeer vermogend man. Dit familiekapitaal zou later voor een deel gebruikt worden door zijn zoon August voor de aankoop van diverse Baarnse bezittingen. In 1890 kocht P.W. Janssen het oude Chinese landhuis Canton van de Baarnsche Bouwmaatschappij. Of hij er met zijn vrouw Volmina Margaretha Peters vaak vertoeft heeft valt te betwijfelen.

Het uit 1793 daterende Chinese huis had zijn beste tijd gehad en was nauwelijks geschikt voor bewoning. Reeds in 1896 betreft zoon August samen met zijn negentienjarige bruid Elisabeth de Ridder het huis. Nadat August in 1903 het pand heeft geërfd, laat hij het in 1910 afbreken en vervangen door het huidige gebouw. Over P.W.Janssen, de grondlegger van dit enorme familiekapitaal, gaat dit artikel.

De Deli-Maatschappij

Peter Wilhelm werd op 8 juli 1821 geboren op het Duitse waddeneiland Wangeroog. Als vijftienjarige kwam hij te werken bij een handelshuis in Bremen. In 1842 trok de toen eenentwintigjarige Peter Wilhelm naar Amsterdam en kwam daar in dienst bij de fa. Lavino. Reeds op zesentwintigjarige leeftijd was hij een succesvol en welgesteld zakenman, die in graan handelde.

Hij verwierf de Nederlandse nationaliteit en vestigde zich eerst aan de Herengracht op nummer 213 en later aan de Keizersgracht op nummer 688.

In 1863 ontmoette Peter Wilhelm de tabaksplanter J. Nienhuys. Tot dan werd alleen op Java tabak verbouwd, maar volgens Nienhuys was ook Deli op Sumatra door

bodem en klimaat bijzonder geschikt voor deze teelt.

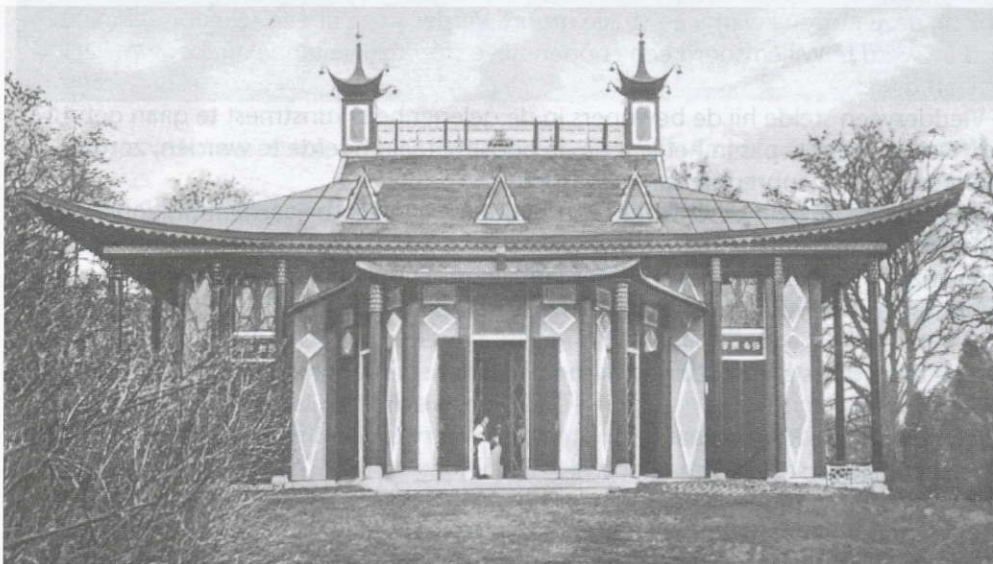
Omdat het Nienhuys ontbrak aan voldoende financiële middelen, investeerde Peter Wilhelm f 30000,- in dit plan. De eerste oogst leverde reeds een winst op van f 37000,-.

P.W. Janssen en J. Nienhuys richtten in 1869 de Deli-Maatschappij op. Janssen werd naast directeur ook de belangrijkste aandeelhouder en hij zou dat tot 1898 blijven. De Deli-Maatschappij werd een der rijkste cultuurondernemingen van Indië en Amsterdam werd hierdoor de belangrijkste wereldmarkt voor tabak. Na enige tijd werd de onderneming geleid door een driemanschap. J. Nienhuys was hierbij de man van de daad, P.W. Janssen de financier en J.T. Cremer, de latere minister van Koloniën, de organisator.

Filantroop

P.W. Janssen werd een schatrijk man, maar merkwaardig genoeg is hij vooral bekend geworden als filantroop (weldoener).

Groot was zijn sociaal gevoel en talrijk waren de instellingen van weldadigheid, die hij persoonlijk gesticht, dan wel krachtig financieel gesteund heeft. We noemen er slechts een paar:

Villa Canton, zoals P.W. Janssen deze in 1890 kocht.

De Friese Stichting

Doel van deze Stichting was het verbeteren van de levensomstandigheden van de Friese plattelandsbevolking. Om de erbarmelijke huisvesting te verbeteren liet Janssen in de armste gebieden van Friesland nieuwe woningen bouwen. Hij werd hierbij bijgestaan door zijn zoon C.W. Janssen.

Deze huizen waren omgeven door 25 tot 50 are tuingrond, zodat de bewoners zelf voedsel konden verbouwen.

De gemiddelde prijs per woning was ongeveer f 1500,-. De huurprijzen bedroegen zo'n f 60,- tot f 70,- per jaar. Ook werden er woeste gronden tot ontwikkeling gebracht, waardoor er veel werkgelegenheid werd geschapen. In 1903 werden alle bezittingen van Janssen in Friesland geschonken aan een Stichting, die de naam 'P.W. Janssens Friesche Stichting' kreeg.

Maatschappij van Weldadigheid te Frederiksoord

Groot was tevens de financiële steun van Janssen aan deze Maatschappij, die reeds in 1818 was gesticht. Er werden op zijn kosten huizen gebouwd voor bejaarde kolonisten, die niet meer instaat waren om te werken.

Deze groep woningen werd 'Rustoord' genoemd.

Ook bij deze huizen kwam een stukje grond. Verder werd er een telefoonnet aangelegd en werd te Willemsoord een coöperatieve stoomzuivelfabriek gebouwd, 'Deli' genaamd.

In Vledderveen stelde hij de bewoners in de gelegenheid kunstmest te gaan gebruiken. Deze mest, die pas in het jaar na de oogst betaald hoefde te worden, zorgde voor een grotere opbrengst aan gewassen.

In 1902 stelde hij geld beschikbaar voor de bouw van een bejaardenhuis voor twintig alleenwonende weduwen of weduwnaars. Het gebouw werd 'Rustoord II' genoemd.

Een aanzienlijk geldbedrag werd door Janssen geschonken aan de 'Prins Hendrikstichting' voor oude zeelieden te Egmond aan Zee.

Van de belangrijkste inrichtingen, waaraan Janssen verder financiële steun verleende, noemen we nog:

- 'Ons Huis' in de Rozenstraat te Amsterdam, waarvan het doel was arbeiders in de gelegenheid te stellen zich te ontwikkelen.
- 'De Volminastichting', genoemd naar zijn echtgenote en die uitzending van Amsterdamse kinderen naar Egmond aan Zee beoogde.
- 'De Voorpost', een coöperatieve vereniging, die opgericht werd om arbeidsters in de textielindustrie te helpen.

Hofje van de Nederlands- Duitse Stichting (P.W. Janssenhof) in de Da Costastraat in Amsterdam- West.

- 'De Vlijt', bij Heusden, een school, waar jonge mannen uit de omgeving het mannenmakersvak konden leren. Hiervoor werd in de Biesbos 5 ha. griend- en biesland aangekocht.
- 'De Vereniging tot Opvoeding van verlaten of verwaarloosde kinderen in het huisgezin', 'De Vormschool voor onderwijzeressen op bewaarscholen', Een kinderkliniek, Het Brands- Rushofje, 'De Vereniging Liefdadigheid naar vermogen', Het 'Genootschap tot Zedelijke Verbetering van Gevangenen', Het ondersteuningsfonds van het 'Nederlands Onderwijzersgenootschap', De 'Vereniging voor Kindervoeding', tal van Gasthuizen, Ziekenhuizen en Sanatoria.

Hiermee is de lijst van instellingen zeker niet volledig. Bovendien werden nog particulieren door hem geholpen.

Ook zijn geboorteland vergat Janssen niet. Daarbij steunde hij vooral Duitsers en

Borstbeeld van Peter Wilhelm Janssen op het Bellamyplein in Amsterdam-West.

Duitse instellingen, die in ons land gevestigd waren, zoals de 'Nederlands- Duitse Stichting voor Ouden van Dagen'.

Het P.W. Janssenhof

In de Da Costastraat in Amsterdam-West bevindt zich nog altijd het hofje van deze Stichting. Janssen stelde f 155000 beschikbaar voor de bouw van dit hofje, dat 1895 gereed kwam. In de volksmond wordt het meestal P.W. Janssenhof genoemd. Het complex, dat oorspronkelijk veertien huizen van drie verdiepingen telde, werd in een U-vorm gebouwd met in het midden een losstaand pand, waarin zich nog steeds de regentenkamer en de woning van de beheerder bevinden. De bewoners moesten voor de helft uit Nederlanders en voor de andere helft uit Duitsers bestaan. Links van de ingang was de Nederlandse afdeling, rechts de Duitse.

In totaal waren er 56 kosteloze woningen, 8 twee- en 48 eenkamerwoningen.

Het huisreglement was streng, de vrijheid beperkt en de betutteling groot.

In 1991 werd de Stichting overgenomen door de Algemene Woningbouw Vereniging.

Het hofje telt nu 48 tweekamerwoningen, bewoond door bejaarden, die zelfstandig kunnen en willen wonen. De betutteling behoort voorgoed tot het verleden.

Borstbeeld

Na een langdurig ziekbed overleed Janssen te Amsterdam op 4 november 1903. Hij werd onder zeer grote belangstelling op Zorgvlied begraven.

'Hij bezat veel geld, het geld bezat hem nooit', zei J.T. Cremer aan zijn graf.

Dankbare Amsterdammers brachten geld bij elkaar voor een borstbeeld, dat in 1907 werd onthuld.

Deze blijvende herinnering aan een sociaalvoelend mens kunnen we op het Bellamyplein in Amsterdam- West nog steeds bewonderen.

J. Kruidenier

Geraadpleegd:

J.J. Moerman en T. Kleinhout, Grote Nederlanders (Den Haag-Batavia) 94-101.

H. en M. Kaak, 'Heim in de Da Costastraat', Ons Amsterdam 10 (1995) 236-239.

POPPEM

Naar aanleiding van de inmiddels gesloten poppententoonstelling in de oudheidkamer ontvingen wij van mevrouw Y. de Schot-Plasschaert het volgende artikel.

Al sinds mensenheugenis moeten kinderen met poppen hebben gespeeld. Dit blijkt uit opgravingen.

Ongeveer 4000 jaar geleden maakte men in Egypte, Griekenland en de Balkan van klei al complete poppenhuizen met daarin echte popjes.

Ook vinden we poppen uit de oudheid terug die als Talisman, offer- en grafbeeldjes dienst deden, maar ook als speelgoed voor kinderen.

Ze waren heel eenvoudig uitgevoerd in hout, klei of stof.

In de vroege Middeleeuwen waren poppen bestemd voor vermaak van welgestelde volwassenen; pas in de late Middeleeuwen mochten

kinderen er (soms) mee spelen.

Zo rond 1400 maakten poppenmakers (Dockemacher) poppen van hout. Vanaf die tijd werd 'Docke' of 'Tocke' de algemene aanduiding voor speelgoed en later (1700) alleen nog voor poppen.

Poppenmakers vestigden zich in gilden omdat door de steeds betere kwaliteit van de poppen de vraag hiernaar steeds groter werd.

Hele gezinnen werden ingeschakeld bij de fabricage en poppen werden - naarmate de tijd vorderde - van allerlei materiaal vervaardigd. Stof en stro werden gevolgd door hout en was (het laatste afkomstig uit de religie).

Hout werd ook gebruikt voor poppenlijven; de koppen werden inmiddels (eind 1800) van porselein.

Het materiaal voor 't maken van poppenlijven, of complete poppen, was papier, papier-maché en soms hout en lijm.

Iedere poppenmaker had hiervoor z'n eigen 'recept'.

Zelfs deeg werd heel even gebruikt als poppenmateriaal, maar helaas werd dit opgepeuzeld door muizen.

Metalen poppen waren weliswaar onbreekbaar maar het materiaal was nodig voor de oorlogsindustrie. Dergelijke poppen waren dan ook maar heel kort in de handel.

Eind 1800 werd 'kunststof' ontdekt: een mengsel van 'springkatoen', kamfer en nog enkele schadelijke goedjes werden bijeen gevoegd en bleken bij verhitting te resulte-

ren in een glasachtig, licht en eenvoudig te vormen duurzaam materiaal. Was het eerst bedoeld voor het vervaardigen van gebruiksartikelen, al snel bleek het ook uitermate geschikt voor het maken van speelgoed.

Omdat het materiaal uiterst ontplofbaar en brandbaar was (het bevatte nitroglycerine!) hebben enkele fabrieken en vele werknemers de fabricage van celluloid poppen niet overleefd. Een bekende fabriek voor celluloid poppen was 'Schildpad' die tot aan de jaren 40 poppen vervaardigde van celluloid.

Nog steeds bestaat het merk Schildpad. Het betere speelgoed komt nog altijd bij deze firma vandaan.

Houten poppen kwamen, zoals gezegd, uit de Balkan: helaas waren de makers niet bij naam bekend. Poppen van was kwamen uit Duitsland, Engeland en Frankrijk. Beroemde namen zijn Montanari, Pierotti, Cuno en Dresel.

Poppen met porseleinen koppen werden gemaakt in Frankrijk door beroemdheden als Jumeau, Bru, Rabery en Delphieu. Deze makers verenigden zich in 1899 uiteindelijk in de société des Bébés et Jouets (kortweg S.F.B.J.) om de moordende concurrentiestrijd met opkomende en goedkopere Duitse poppenindustrie aan te kunnen. Helaas bleek een uiteindelijk ondergang niet te voorkomen.

Beroemde poppenmakers waren Armand Marseille, Kämmer & Reinhard, Heubach. Misschien is het aardig om te vermelden dat Armand Marseille die ooit startte met het vervaardigen van porselein voor de elektriciteitsindustrie via het maken van poppenkoppen, de grondlegger werd voor de Siemens-fabrieken (U kent dit merk waarschijnlijk van de wasmachines etc.).

Stoffen poppen werden in Duitsland, Engeland en Italië op de markt gebracht door Käthe Kruse, Nora Wellings en Lency.

Algemeen kan opgemerkt worden dat poppen altijd wel een beetje leken op hun makers. Waarschijnlijk gebeurde dit onbewust maar het is vaak heel grappig om te zien.

Zo had Armand Marseille bijvoorbeeld een vol gelaat met bollende kaken: deze kenmerken zitten ook in de poppengezichten en als men hierop gaat letten dan herkent men de poppen direct, zonder het merkteken van de maker gezien te hebben!

Poppenogen werden eerst geborduurd en geschilderd.

Omstreeks 1850 werden glazen ogen gebruikt. Deze kwamen voort uit de oogheelkunde en werden vervaardigd door glasblazers die voorheen Kerstbomenversieringen maakten. De iris werd eerst met verf op de binnenkant van de ogen geschilderd en later met gekleurde glasvezels op de ogen aangebracht. Wereldberoemd zijn de prachtige ogen van Jumeau-poppen.

Tegenwoordig worden poppen in grote hoeveelheden gemaakt van hout, stof, steen/porselein en plastic en er komt bijna geen handwerk meer aan te pas. Toch zijn er nu nog bekende poppenmakers die met veel liefde en geduld prachtige en unieke poppen maken. Denk maar aan zangeres en cabaretière Martine Bijl die 'kinderen' maakt die bijna levensecht zijn en Annette Himstädt die iets 'deftiger' poppenkinderen vervaardigt.

Ik hoop met dit beknopte overzicht een beeld gegeven te hebben van de geschiedenis van de pop.

Omdat ik zelf poppen uit alle tijden verzamel kan ik nog wel uren doorgaan met vertellen, maar dan wordt het een heel dik boek.

Y. de Schot-Plasschaert

Ongeschoolde krachten

gevraagd, voor de Speelgoed-afdeling

K O D A

FABRIEK VAN JUMBO-SPEELGOED

ACACIALAAN 8

Advertentie uit 't Baarnsch Nieuws- en advertentieblad ± 1922

VERENIGINGSNIEUWS

Titel Jubileumboek

Drie prijswinnaars

In Baerne van september vorig jaar is een prijsvraag uitgeschreven voor het bedenken van een passende titel voor het jubileumboek dat in november a.s. verschijnt.

Via de pers zijn bovendien (nog) niet-leden in de gelegenheid gesteld aan de prijsvraag deel te nemen.

Een lijst met niet minder dan 56 voorgestelde titels kon aan een deskundige jury worden voorgelegd. De keuze is gevallen op:

VAN BAERNE TOT BAARN

de titel die het beste weergeeft waar het in het boek om gaat: de wordingsgeschiedenis van Baarn.

Drie inzenders die deze titel hebben bedacht komen voor de prijs - een gratis exemplaar van het boek - in aanmerking:

Mevrouw A.v. Egdom

De heer A.W. Hooyer

De heer J.M.L. van den Berk

De winnaars krijgen het boek overhandigd tijdens de feestelijke bijeenkomst op Kasteel Groeneveld, waar het eerste exemplaar door de burgemeester van Baarn in ontvangst zal worden genomen.

J.v.d. Kraats

Aanwinsten Oudheidkamer

Beschuittblik

Naamplaat 'Maba' (Machinefabrieken)

Kop en schotel en mok voorzien van wapen gemeente Baarn

Stempel van de winkeliersvereniging 'Doka'

Tegeltje t.g.v. 25 jaar bevrijding (1945-1970)

Vlag van de Baarnse Sportbond

Map met plattegronden van de domeinen

Programma muzikaal landspel

opgevoerd in 1928

Afscheidsrede Ds. Meulenbelt d.d. 25 maart 1923

Brochure 'Wandelingen van J.D. Zocher in Utrecht'

Afschrift van 'Kroniek van Baarn in de oorlogsjaren 1940-1945'
Twee fototoestellen
Pentekening Smederij Vervat
Lage Vuursche
Pentekening boerderij Van Paridon
Flesje Drogisterij Faassen en potje 'Wonder van Baarn'
Bierglazen: 'Limvio' en 'Astoria'
Medaille 10 jaar 'Giraffes Volleyball'
Broekklem
Delftsblauw bord 'Mercurius Verpakking' 1938-1988
Rekje met specerijenpotjes
Emaïlle tulbandvorm
Koffie- suiker-, thee- en meelbus

Poederdoosje
Linnen doek

Aanwinsten bibliotheek

G.A. Hoekveld, 'Burgers, bestuur en een ringweg'.
Allard Pierson, 'Intimis'.
Margriet Mijnsen, 'Markante personen uit de waterschaps geschiedenis'.
Wim Hazeu, 'M.C. Escher. Een biografie'.
'Utrechtse biografieën Het Eemland I. Levensbeschrijvingen van bekende en onbekende Eemlanders'.
'St. Maerten 1988-1998' Jubileumboek
Maartensdijk.

BOEKBESPREKING

Levensbeschrijvingen in het Eemland

De Stichting Publicatie Oud-Utrecht (SPOU) heeft de reeks Regionale Utrechtse biografieën uitgebreid met het eerste van twee delen over bekende en onbekende Eemlanders. Het eerste exemplaar van de monografie Het Eemdal I werd 16 november jl. door gedeputeerde D.H. Kok aan de heer K. van de Langemheen, dijkgraaf van het waterschap Vallei & Eem uitgereikt. De overhandiging vond plaats in het nieuwe kantoor van het waterschap te Leusden.

Het Eemland I, levensbeschrijvingen van bekende en onbekende Eemlanders, bevat 39 korte levensbeschrijvingen. Vijf ervan hebben betrekking op personen die woonden, althans gedurende enige tijd, in Baarn. Een redactie bestaande uit tien personen, waaronder plaatsgenote Yvonne van den Akker, verzorgde het 208-pagina's tellende boekwerkje, dat in de winkel te koop is.

Vier Baarnse schrijvers hebben een bijdrage geleverd. J. Kruidenier, lid van de Historische Kring Baerne, schreef de hoofdstukken over de bekende fotograaf Adriaan Boer en over meester Teunis Pluim. De levensbeschrijving van tapijtfabrikant en filantroop Reinhard Scherenberg is van de hand van H. Bronkhorst, ook lid van het redactieteam van de Historische Kring Baerne. R. van der Maal is auteur van het verhaal

over regent Frans Pen, terwijl H. van der Aa schreef over de beroemde fytopatholoog prof. Johanna Westerdijk, zij is verbonden geweest aan het laboratorium Willie Commelin Scholten aan de Javalaan, dat plaats heeft moeten maken voor de huidige nieuwbouw.

Fotograaf Adriaan Boer (1875-1940), Rotterdammer van geboorte, was vaak te zien aan het hof van Koningin Emma in Soestdijk. Bekend is het staatsieportret dat hij van haar maakte. Veel van dit werk werd in de onvergankelijke kooldruk uitgevoerd, waardoor die foto's nu na tachtig jaar nog zo fris lijken alsof ze pas gisteren gemaakt zijn. Voor de Baarnse dahliakweker Hornsveld maakte hij foto's voor reclamefolders. Boer was mede-oprichter van de prot.chr. Dr. P.V. Astroschool.

Frans Pen (1775-1841) was burgemeester van Baarn en notaris. Hij was de eerste burgervader in onze gemeente na de Franse tijd. De Baarnse Achterstraat, waaraan het van 1806 tot 1940 door de familie bewoonde huis Hoogerlust stond, werd in 1904 Penstraat genoemd en heet sinds 1948 Burgemeester Penstraat.

Teunis Pluim (historicus en onderwijzer) leefde van 1864 tot 1931. Meester Pluim werd plaatselijk bekend door zijn levenswerk, het boek 'Uit de geschiedenis van Baarn'. Nog steeds wordt dit in 1932 verschenen werk door allerlei regionale en plaatselijke geschiedschrijvers geciteerd en geraadpleegd.

Tapijtfabrikant Reinhard Scherenberg (1769-1834) was één van de kleurrijkste figuren uit de geschiedenis van Baarn. Aan het eind van de achttiende eeuw kwam hij hier wonen, werd een belangrijk persoon die een paar sprookjesachtige huizen (Cleyn Peking, Canton, Schoonoord) liet bouwen. Ook vestigde hij er een tapijtfabriek.

Johanna Westerdijk (1883-1961) was de eerste vrouwelijke hoogleraar in ons land. Als fytopathologe stond zij aan de wieg van allerlei vernieuwingen, weet schrijver Van der Aa. Op 23-jarige leeftijd werd zij directeur van het lab. in Baarn.

Urechtse Biografieën: Het Eemland I. Levensbeschrijvingen van bekende en onbekende Eemlanders. Uitgave S.P.O.U., 200 pag., f 25,-.

ISBN 90-5479-036-9. Verkrijgbaar in de boekhandel en rechtstreeks bij bureau S.P.O.U., tel. 030 - 228 46 55.

De bedoeling is dat eind 1999 het tweede deel verschijnt.

EXCURSIE

Een historische wandeling in Leiden

Weet u 't nog? In 1573 beleg en ontzet van Leiden.

Nog steeds is het feest in Leiden op 3 oktober. Dan wordt er haring en wittebrood gegeten, want op die dag in 1574 werd Leiden ontzet.

De Zeeuwse geuzen voeren op platboomde schuiten over het onderwater gezette polderland de stad binnen en deelden aan de uitgehongerde bevolking voedsel uit. Leiden ontzet en Holland gered!

Leiden zag men als de toegangspoort, de sleutel tot Noord-Holland, vandaar Leiden Sleutelstad. Als beloning voor 't dappere standhouden tegen 't Spaans geweld, kreeg Leiden in 1575 een hogeschool, de eerste in de noordelijke Nederlanden.

Zaterdag 15 mei a.s gaan wij Leiden belegeren. Om 11 uur start, bij 't V.V.V. kantoor schuin tegenover het station, de historische wandeling onder leiding van een gids. Indien mogelijk bezoeken we de Pieterskerk, waar onlangs het gerestaureerde Van Hagerbeer-orgel (door de gebroeders van Hagerbeer in 1643 gebouwd) werd opgeleverd. De kerk werd gebouwd in 1121.

Omdat Leiden in de 80-jarige oorlog de kant van Willem van Oranje koos, kwam de Leidse bevolking er samen voor een dankdienst.

Leiden, de stad waar Rembrandt van Rijn in 1606 werd geboren. Hij woonde er de eerste 26 jaar van z'n leven en had er zijn atelier aan 't Kort Galgewater 24a.

Vierhonderd jaar geleden stierf Marnix van St. Aldegonde, de rechterhand van Willem van Oranje en schrijver van de satire op de Rooms-Katholieke kerk, "De Byencorf der H. Roomsche Kercke". Hij kreeg in de Pieterskerk een luisterrijke begrafenis.

In 1975 kocht de stichting Pieterskerk Leiden de kerk. Deze stichting restaureerde de kerk, die in 1982 werd heropend door Prinses Margriet.

Om 14 uur begint de rondwandeling onder leiding van een gids door de Hortus Botanicus, de studietuin van de Leidse Universiteit; de Clusiustuin daarin vormt een getrouwe kopie van de eerste aanleg in 1590.

Vier eeuwen verzamelen, verzorgen en bestuderen hebben een tuin voortgebracht met verschillende exotische en nuttige gewassen.

Er is een oranjerie met sub-tropische gewassen, de Von Siebold gedenktuin met een verzameling Japanse planten en een aantal zeer oude bomen waaronder een Gouden Regen uit 1601.

Von Siebold was een Duits natuuronderzoeker. Hij leefde van 1796 tot 1866, en was arts bij 't K.N.I.L.. Hij bezocht ook Japan, en liet een grote verzameling ethnografica en botanica na aan de Leidse musea.

De stadswandeling en de rondleiding in de Hortus duren elk ongeveer anderhalf uur.

Deelname aan de excursie kost f 7,50.

Het meerijden is begroot op f 10,- p.p. (ongeveer 160 km v.v.)

Een retourtje N.S. Baarn-Leiden C.S. kost f 21,50. (met korting)

Toegang Hortus kost:

- volw. f 5,-
- 65+ f 2,50
- groepen groter dan 15 pers. f 2,50 p.p.
- M.J.K. gratis

Aanmelden voor 25 april per telefoon (035-5424621) of schriftelijk bij Bert Stomp, Leeuwerikweide 26, 3742 XR Baarn, o.v.v. het aantal plaatsen dat u over hebt in de auto, of dat u met iemand wilt meerijden. Een week voor de excursie krijgt men bericht hoe of wat.

De gidsen bepalen de groeps grootte op 20-25 personen!

PROGRAMMA 1999

- donderdag 25 maart: lezing over archeologie door de heer J.A. Bakker
- dinsdag 30 maart: Algemene ledenvergadering
- zaterdag 15 mei: excursie naar Leiden

Alle lezingen vinden plaats in Cultureel Centrum De Speeldoos, Rembrandtlaan 35 te Baarn. Aanvang 20.00 uur.

LAANSTRAAT 26
3743 BG BAARN
TELEFOON (035) 541 24 32

DICK ASSURANTIE- EN HYPOTHEEK ADVIES B.V. **PRINS**

BELASTINGVRIJ SPAREN

HYPOTHEKEN

Maatwerk tegen concurrerende rentepercentages

ASSURANTIE

Zeer goede voorwaarden tegen scherpe tarieven

PENSIOENEN

Belangrijk in verband met terugtrekkende overheid

JONGEREN TOEKOMST PLAN

Speciaal voor jongeren die een onbezorgde toekomst willen

Ons advies is gratis overdag en ook 's avonds

Tel. (035) 541 13 59
Fax (035) 541 00 63
Nachtegaalhof 10
3741 WZ Baarn

APOTHEEK JULIUS

Apothekers: *O.P. Hofkes, E. Hofkes-Dazert*
en M.A. Smulders-de Jong

LAANSTRAAT 26
3743 BG BAARN
TELEFOON (035) 541 24 32

**Uw adviseur
bij verkoop,
aankoop, taxatie,
financiering en
verzekering van
onroerend
goed**

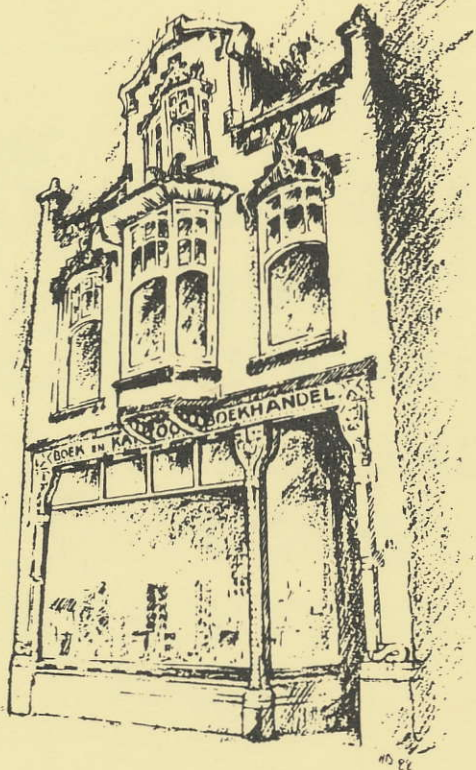

VAN BERKUM MAKELAARS

MAKELAARS IN EN TAXATEURS VAN ONROERENDE GOEDEREN

Nieuw Baarnstraat 93, postbus 135, 3740 AC Baarn.

Telefoon 541 84 45* Lid NVM

Sinds 1886

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 541 20 32

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken

Historische Kring "Baerne"
t.a.v. archief werkgroep oudheidkamer